

به نام خدا

طرح «پروگرسا»: برنامه‌ای موفق در زمینه فقرزدایی در مکزیک

مشروط‌سازی «پرداخت‌های نقدی دولتی» به ثبت‌نام کودکان در مدارس، توانسته است نرخ پوشش تحصیلی کودکان مناطق فقیرنشین را در کشورهایمانند مکزیک و فیلیپین و اندونزی، به طور محسوسی افزایش دهد در طرح «پروگرسا»، مبالغی با عنوان کمک‌هزینه تحصیلی به مادرانی پرداخت می‌شود که فرزندی در سنین ۶ تا ۱۸ سال دارند؛ مشروط بر آنکه فرزندان آنها حداقل ۹۰ درصد از روزهای سال تحصیلی را در مدرسه حاضر باشند.

مشروط‌سازی «پرداخت‌های نقدی دولتی» به ثبت‌نام کودکان در مدارس، توانسته است نرخ پوشش تحصیلی کودکان مناطق فقیرنشین را در کشورهایمانند مکزیک و فیلیپین و اندونزی، به طور محسوسی افزایش دهد.

در طرح «پروگرسا»، مبالغی با عنوان کمک‌هزینه تحصیلی به مادرانی پرداخت می‌شود که فرزندی در سنین ۶ تا ۱۸ سال دارند؛ مشروط بر آنکه فرزندان آنها حداقل ۹۰ درصد از روزهای سال تحصیلی را در مدرسه حاضر باشند «پروگرسا» (PROGRESA) نام یک برنامه ابتکاری برای مقابله با فقر است که برای اولین بار در مناطق فقیرنشین مکزیک اجرا شده و هم‌اکنون نسخه‌های متفاوتی از آن در مناطق فقیرنشین کشورهای دیگری مانند فیلیپین، برزیل، شیلی، کلمبیا، جامائیکا، اندونزی، ترکیه، مصر و بنگلادش اجرا می‌شود.

اساس این پروژه، اعطای کمک‌هزینه زندگی به خانواده‌های ساکن در مناطق فقیرنشین روستایی و نیز حاشیه شهرهای بزرگ، به منظور رسیدن به دو هدف کلی است که این دو هدف عبارتند از: ۱- بهبود اوضاع جاری زندگی خانواده‌های واجدالشرايط؛ ۲- ارتقای سطح «سرمایه انسانی» (Human Capital) از طریق تشویق افزایش سرمایه‌گذاری خانواده‌ها برای ارتقای وضعیت آموزش و بهداشت فرزندان‌شان.

در این برنامه برای رسیدن به دو هدف ذکرشده تمهیداتی قرار داده شد. به ویژه به خانواده‌هایی که فرزندان خود را به طور منظم به مدرسه می‌فرستادند، کمک هزینه اضافی تعلق می‌گرفت. پس از گذشت مدتی از اجرای این برنامه، یک سری ارزشیابی تحت نظر «سازمان تحقیقات غذایی بین‌المللی» (IFPRI) انجام شد که نشان می‌داد «پروگرسا» هم در زمینه افزایش رفاه زندگی در میان فقرا و هم در زمینه ارتقای سطح «سرمایه انسانی» در مناطق فقیرنشین، به موفقیت قابل توجهی دست یافته است.

اما صرف‌نظر از ویژگی‌های کلیدی طرح «پروگرسا»، این سوال مطرح می‌شود که آیا می‌توان از طرح «پروگرسا» به عنوان یک الگوی کلی برای پیشرفت سایر کشورهای در حال توسعه استفاده کرد؟ یا ویژگی‌های سیاسی و

اقتصادی خاص کشور مکزیک بوده که باعث کارآیی این طرح در آن کشور شده و استفاده از این طرح در کشورهای در حال توسعه دیگر با ساختارهای اجتماعی متفاوت کارآیی ندارد؟

پیشینه طرح «پروگرسا» در مکزیک

«پروگرسا» در سال ۱۹۹۷ آغاز شد و دو سال اولیه اجرای آن در زمان حکومت رییس جمهور وقت مکزیک، «ارنست زدیلو» بود. پس از بحران اقتصادی مکزیک در سال ۱۹۹۵، اجرای این طرح یکی از مجموعه برنامه‌هایی بود که از سوی دولت با هدف بازگرداندن رونق اقتصادی به مناطق مختلف مکزیک در دستور کار قرار گرفت. در سال ۱۹۹۷، میزان درآمد سرانه در مکزیک، پس از شیلی و آرژانتین، مقام سوم را در بین کشورهای آمریکای لاتین به خود اختصاص داده بود. در آن زمان درآمد سرانه شهروندان کشور مکزیک، از میانگین درآمد سرانه کشورهای در حال توسعه بیشتر بود. پس از گذشت چند سال از اجرای طرح «پروگرسا»، از نتایج اجتماعی این طرح، می‌توان به افزایش امید به زندگی به ۷۲ سال و افزایش محسوس تعداد افرادی اشاره کرد که در مناطق فقیرنشین این کشور تحصیلات ابتدایی را به اتمام می‌رسانند. در حال حاضر، حدود ۸۵ درصد از کودکان مناطق فقیرنشین مکزیک، تحصیلات دوره ابتدایی را به پایان می‌رسانند که این درصد، نزدیک به میانگین نرخ جهانی در این زمینه است.

قبل از اجرای طرح «پروگرسا»، پدیده فقر به عنوان معضل اصلی در مکزیک مطرح بود؛ به ویژه در میان گروه‌های بومی در اجتماعات روستایی دورافتاده و کشاورزان. بر اساس آمارگیری‌های رسمی، تعداد خانواده‌های زیر خط فقر در بین سال‌های ۱۹۸۴ تا ۱۹۹۵، روز به روز افزایش می‌یافت. در اواسط سال ۱۹۹۰، گروه کثیری از مردم مکزیک معتقد بودند که این کشور به تلاش‌های موثر در جهت بهبود اوضاع اقتصادی خود نیاز دارد که طرح PROGRESA نمونه‌ای از این تلاش‌ها بود.

ویژگی‌های کلی طرح «پروگرسا»

اهداف کلی طرح «پروگرسا» بر اساس شعار اصلی این طرح یعنی عبارت «برنامه فراگیر آموزش، سلامتی و تغذیه» پایه‌ریزی شد (حروف ابتدایی این عبارت در زبان اسپانیایی، یعنی زبان رایج در مکزیک، عنوان PROGRESA را تشکیل می‌دهد).

این برنامه، بسته متمرکز کمک‌های مالی را فراهم می‌کند که هدف از آن افزایش رفاه فعلی و آینده خانواده‌های فقیری است که در مناطق فقیرنشین روستایی زندگی می‌کنند. تاکید این برنامه بر بهبود وضعیت کودکان و مادران قرار دارد. بسیاری از ویژگی‌های طرح «پروگرسا» حاوی اهمیت است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

۱- تمرکز ویژه بر پرداخت کمک‌هزینه نقدی:

طرح «پروگرسا» به پرداخت نقدی پول از سوی دولت به خانواده‌های واجدالشرایط می‌پردازد. این پول به طور کلی در دو زمینه تحصیل و تغذیه خانواده‌ها به آنها تعلق می‌گیرد. براساس پژوهش آماری، مبلغ پرداختی به خانوارهای مناطق فقیرنشین مشمول این طرح، به طور متوسط حدود ۲۱ درصد از مجموع درآمد این خانوارها را تشکیل می‌دهد.

اقتصاددانان عقیده دارند که خانواده‌ها ترجیح می‌دهند که دولت، کمک‌های خود را به صورت انتقال پول به آنها در اختیار شان قرار دهد نه اینکه به جای آن مجموعه‌ای از خدمات از پیش آماده‌شده را به آنها ارائه کنند. مثلاً خانواده‌ها دریافت کمک‌هزینه برای تغذیه را، به دریافت مستقیم مواد غذایی ترجیح می‌دهند.

۲- توجه به مشوق‌های رفتاری:

هدف از طرح «پروگرسا»، ایجاد فرصت‌های مطلوب زندگی برای فقیرترین اقشار جامعه است. با توجه به این هدف، برنامه مذکور، تنها خانواده‌هایی را تحت حمایت خود قرار می‌دهد که به رعایت یکسری از چارچوب‌های مشخص رضایت دهند. این چارچوب‌ها، که عمدتاً با هدف توانمندسازی پایدار خانوارهای فقیر طراحی شده‌اند، به طور دقیق از سوی مجریان طرح مشخص شده و بر رعایت آنها از سوی خانواده‌ها نظارت می‌شود: سوابق عملکرد خانوارها ثبت گشته، از سوی مسوولان این طرح مورد بررسی قرار می‌گیرد و خانواده‌ها در صورت تخلفی کردن از قوانین، از حمایت این طرح خارج می‌شوند.

برای مثال خانواده‌ها فقط در صورتی می‌توانند از کمک‌هزینه تحصیلی برای فرزندان خود برخوردار شوند که آنها را در مدرسه ثبت نام کنند و اطمینان حاصل کنند که فرزندان‌شان حداقل ۹۰ درصد روزهای سال تحصیلی را در مدرسه حضور دارند. نکته جالبی که در زمینه تحصیلات که در این طرح به آن توجه شده، این است که با افزایش سن فرزندان، توانایی آنها برای کسب درآمد در خارج از مدرسه زیاد می‌شود و لذا خانواده‌های فقیر تمایل بیشتری پیدا می‌کنند آنها را از مدارس بیرون آوردند تا برای افزایش درآمد خانواده کار کنند. اقدام طرح پروگرسا برای مقابله با چنین وضعیتی، این است که مقدار کمک‌هزینه‌های تحصیلی را، با افزایش سن فرزندان، افزایش می‌دهد. همچنین با توجه به آنکه بسیاری از خانواده‌های مناطق فقیرنشین این کشور به دلیل برخی اعتقادات خاص حاضر نیستند برای تحصیل فرزندان دختر خود هزینه‌ای بپردازند، در طرح پروگرسا، کمک‌هزینه تحصیلی پیش‌بینی شده برای فرزندان دختر، بیشتر از پسران است.

۳- گستره طرح «پروگرسا»

این طرح در چند فاز اجرا شد و هدفش این بود که در هر فاز، مناطق بیشتری از کشور را تحت حمایت خود قرار دهد. در آخرین فاز از این طرح، «پروگرسا» شامل ۲/۶ میلیون خانواده بود که در ۷۲۰۰۰ محله در میان ۳۱ ایالت مکزیک پراکنده بودند که این تعداد برابر با ۴۰ درصد از همه خانواده‌های روستایی این کشور بود.

۴- هدف از اجرای طرح:

طرح پروگرسا، با هدف قرار دادن فقیرترین خانواده‌های کشور مکزیک، به نوعی جایگزین برنامه موسوم به GOM شد که مدت‌ها در این کشور اجرا می‌شد و طبق آن به همه مواد غذایی به خصوص نان یارانه تعلق می‌گرفت. هدف از برنامه GOM، کاهش میزان فقر در کشور بود. ولی چون همه خانواده‌ها اعم از فقیر و غنی مشمول آن می‌شدند، بار مالی زیادی به دوش دولت تحمیل می‌شد و متقابلاً تاثیر بسیار اندکی در کاهش میزان فقر داشت. اما برنامه «پروگرسا»، تنها بخش مشخصی از جامعه را هدف قرار می‌دهد در نتیجه با صرف هزینه‌ای بسیار کمتر از روش قبلی، در کاهش فقر در جامعه بسیار موثرتر است.

۵- ارزشیابی جامع طرح:

از ابتدای اجرای برنامه «پروگرسا»، تاکید فراوانی بر ارزشیابی دقیق روند نتایج این طرح وجود داشت. برای رسیدن به این هدف، پروگرسا در چند فاز تعریف شد که در هر فاز به طور تصادفی بخشی از مناطق فقیرنشین کشور تحت پوشش قرار می‌گرفت. با این روش، این امکان فراهم می‌شد که بتوان اوضاع زندگی خانواده‌های فقیرنشین این نواحی را با خانواده‌های فقیر ساکن نواحی دیگر که تحت پوشش نبودند، مورد مقایسه قرار داد. برای اطمینان از درستی نتایج حاصله، این ارزشیابی به مدیریت کل سازمان تحقیقات غذایی بین‌المللی (IFPRI) واگذار شد که شامل متخصصان برجسته بین‌المللی در خارج از کشور مکزیک بودند.

۶- تاثیر «پروگرسا» بر سایر برنامه‌های اجتماعی مکزیک:

خانواده‌های شرکت‌کننده در طرح «پروگرسا»، از سایر برنامه‌های اجتماعی دولت مکزیک هم بهره‌مند می‌شوند. اجرای موفق طرح «پروگرسا»، در صورتی ممکن بود که برخی برنامه‌های اجتماعی دیگر به صورت مکمل با آن رشد کنند. به عنوان مثال با اجرای این طرح، تعداد متقاضیان برای استفاده از خدمات بهداشتی و نیز دبستان‌ها و دبیرستان‌ها روز به روز افزایش می‌یافت؛ پس لازم بود برنامه‌هایی وجود داشته باشد که میزان خدمات در این زمینه‌ها را هم افزایش دهد. از طرفی نیز لازم بود برخی برنامه‌ها همزمان با اجرای این طرح تغییر کنند؛ از جمله حذف یارانه‌های شیر و نان.

جزئیات اجرایی پروگرسا

همان‌گونه که بیان شد، طراحان برنامه پروگرسا، تلاش می‌کردند تا از طریق اجرای این برنامه، انگیزه خانواده‌های مناطق فقیرنشین برای ارتقای سطح آموزش و فرهنگ خود را افزایش دهند. برخی جزئیات ساختاری این طرح، در رسیدن به اهداف ذکر شده موثر واقع شد که مختصراً به آنها اشاره می‌کنیم:

۱- مکانیزم هدفمند:

طرح «پروگرسا»، انتخاب خانواده‌های تحت حمایت خود را، در دو فاز انجام می‌داد. در فاز اول همه مناطق روستایی که به لحاظ اقتصادی وضعیت بحرانی داشتند، شناسایی می‌شدند که این شناسایی بر مبنای اطلاعات کسب‌شده از آمارگیری‌های ملی صورت می‌گرفت. سپس از میان همه مناطق شناسایی‌شده، اجتماعاتی که به مدارس و امکانات بهداشتی عمومی دسترسی داشتند، انتخاب می‌شدند. این انتخاب به این جهت بود که خانواده‌ها بتوانند هزینه دریافتی از سوی دولت را در راستای بهبود اوضاع بهداشتی و آموزشی خود به کار ببرند.

در فاز دوم، مدیران اجرایی این طرح، به بررسی دقیق اوضاع اقتصادی همه خانواده‌های ساکن در مناطق انتخاب‌شده در فاز اول می‌پرداختند و از نتایج این بررسی‌ها، برای شناسایی خانواده‌های فقیر و شرکت دادن آنها در برنامه استفاده می‌کردند. بررسی شایستگی خانواده‌ها برای بهره‌مندی آنها از امکانات طرح «پروگرسا»، هر سه سال یک‌بار تکرار می‌شد.

نتیجه ارزیابی IFPRI از دو فاز ذکر شده در بالا، حاکی از این بود که: اگر در فاز اول همه اجتماعاتی که به عنوان اجتماعات بحرانی شناسایی شده‌اند، نه فقط آنهایی که امکان بهره‌مندی از امکانات آموزشی و بهداشتی برایشان فراهم است را، در فاز دوم شرکت دهیم، این طرح کارآمدتر می‌شود؛ چرا که با این کار، رنجش و خشم بین خانواده‌هایی که در عین فقیر بودن به علت عدم دسترسی به امکانات رفاهی از برخورداری از امکانات این طرح محروم می‌شوند، کاهش می‌یابد. هرچند این خانواده‌ها هزینه‌های دریافتی خود را صرف بهبود اوضاع بهداشتی و تحصیلی فرزندانشان نمی‌کنند و این مساله باعث دور شدن از اهداف مشخص شده برای برنامه «پروگرسا» می‌شود، اما با این کار آرامش موجود در جامعه افزایش می‌یابد و این برای جامعه مفیدتر است.

این نتیجه ارزیابی IFPRI، با توجه به شرایط کشور مکزیک بوده و لزوماً در همه کشورها صادق نیست و هر کشور باید جزئیات طرح را با توجه به ویژگی‌های خاص مردم خود پیاده‌سازی کند.

۲- بسته جامع مزایا:

«پروگرسا» باعث پیشرفت همزمان سه بُعد از اساسی‌ترین جنبه‌های زندگی خانوارهای تحت پوشش می‌شود: آموزش و پرورش، سلامتی و تغذیه. که این سه به هم مرتبطند یعنی تقویت هر یک، باعث بهبود در دیگر زمینه‌ها نیز می‌شود. برای مثال، کودکان در صورتی می‌توانند به طور منظم و موثر در مدرسه حاضر شوند که از سلامتی برخوردار باشند و لازمه سلامتی نیز تغذیه مناسب آنهاست. البته در قوانین مربوط به این طرح، ذکر شده که هر خانواده حق انتخاب دارد یعنی مثلاً می‌تواند فقط مزایای مربوط به بهداشت و تغذیه را دریافت کند، اما در عمل به ندرت این اتفاق می‌افتد.

۳- آموزش کودکان:

آموزش در «پروگرسا»، شامل چهار زیر مجموعه است:

الف) کمک‌هزینه تحصیلی به مادران صاحب فرزندی در سنین ۶ تا ۱۸ سال پرداخت می‌شود؛ البته در صورتی که فرزندان آنها حداقل ۹۰ درصد از روزهای سال تحصیلی را در مدرسه حضور داشته باشد. البته این کمک‌هزینه برای فرزندی که در سطوح بالاتری به تحصیل مشغول باشند افزایش می‌یابد و در سال آخر تحصیلی قبل از دانشگاه، به حداکثر مقدار خود می‌رسد. در واقع هدف این است که از خروج دانش‌آموزان از مدارس با هدف کار کردن و کسب درآمد بیشتر برای خانواده‌ها، جلوگیری شود. همچنین در مقطع تحصیلی مشابه، کمک‌هزینه مربوط به دختران بیشتر از پسران است. علت آن است که در مکزیک بسیاری از خانواده‌ها اعتقاد دارند که سرمایه‌گذاری آنها برای تحصیل دخترانشان به هدر می‌رود، زیرا آنان ازدواج کرده و خانواده را ترک می‌کنند در نتیجه هزینه‌های صرف‌شده برای آنان به خانواده باز نمی‌گردد. در چنین وضعیتی، مدیران اجرایی طرح پروگرسا، معتقدند که اگر به ازای تحصیل دختران به آنها مزایای بیشتری تعلق بگیرد، خانواده‌ها تشویق می‌شوند که از تحصیل دختران جلوگیری نکنند و پس از گذشت مدتی، وجود دختران تحصیل‌کرده در مناطق فقیرنشین مکزیک، به مساله‌ای رایج تبدیل می‌شود.

ب) در ابتدای هر سال تحصیلی برای خرید وسایل لازم به خانواده‌ها هزینه‌ای پرداخت می‌شود؛ البته به شرط حضور فرزندان در مدارس طبق قوانین ذکر شده.

ج) تلاش برای افزایش کیفیت مدارس محلی، به گونه‌ای که افزایش تعداد دانش‌آموزان که در نتیجه اجرای طرح «پروگرسا» اتفاق می‌افتد، باعث کاهش کیفیت سرویس‌دهی به آنان نشود.

د) تلاش رسانه‌های گروهی برای افزایش آگاهی خانواده‌ها از تاثیرات تحصیلات در زندگی آینده فرزندان شان
۴- سلامتی و تغذیه:

تغذیه نیز در «پروگرسا» شامل چهار زیر مجموعه است:

الف) مجموعه‌ای از خدمات بهداشتی اولیه به خانواده‌ها ارائه می‌شود که هدف عمده آن بهبود سلامت مادران و کودکان (قبل و بعد از تولد) است. اما لازمه پرداخت‌های ماهانه به خانواده‌های ساکن مناطق فقیرنشین، حضور منظم مادران برای بهره‌مندی از این خدمات است. طبق قانون این پول باید برای بهبود کیفیت تغذیه مصرف شود.

ب) افزایش برنامه‌های آموزشی عمومی با موضوع تغذیه و سلامت: آموزش در قالب سخنرانی، کنفرانس و تبلیغات در درجه اول مادران را تحت تاثیر قرار می‌دهد و پس از آن سایر اعضای خانواده را، همچنین برای سایر افراد جامعه که تحت پوشش طرح پروگرسا نیستند نیز، مفید است. این آموزش‌ها با موضوعاتی همچون بهداشت، بیماری‌های واگیردار، واکسیناسیون و ... انجام می‌گیرد. در این بخش تاکید بر این است که افراد پیشگیری از ایجاد مشکلات سلامتی و تغذیه را بیاموزند. از این رو بر موضوعاتی همچون شناخت علائم بیماری‌ها، شیوه پیشگیری از ابتلا به بیماری‌های واگیردار و واکسیناسیون تاکید می‌شود. نکته مهم این است که خانواده‌ها تنها در صورتی کمک‌هزینه‌های مربوط به این بخش را دریافت می‌کنند که مادران در این برنامه‌ها شرکت کنند.

ج) افزایش در تعداد و کیفیت مراکز خدمات بهداشتی به خصوص افزایش تجهیزات و منابع دارویی در کلینیک‌های واقع در مناطق روستایی، همچنین برگزاری دوره‌های آموزشی خاص برای پرسنل آنها تا با مشکلات و نیازهای خاص مردم آن مناطق آشنا شوند.

د) تهیه مکمل‌های غذایی روزانه شامل کالری، پروتئین و دیگر ترکیبات مغذی برای مادرانی که صاحب فرزندان کوچک یا نوزاد هستند، همچنین برای مادران باردار و شیرده؛ از جمله خدمات مهم «پروگرسا» در حوزه بهبود بخشیدن به اوضاع تغذیه خانواده‌هاست.

شواهدی بر تاثیرگذاری پروگرسا

برخی از تاثیرات این طرح بر آموزش، تغذیه و بهداشت، در جوامع هدف (مناطق فقیرنشین و نیز مناطق حاشیه‌ای شهرهای بزرگ) مورد ارزیابی دقیق قرار گرفته است. در زیر به طور جداگانه این تاثیرات را بررسی می‌کنیم:

۱- آموزش:

براساس ارزیابی‌های انجام گرفته در سال ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱، «پروگرسا»، تاثیرات گسترده‌ای بر آموزش داشته است که برخی از آنها به شرح زیر می‌باشد:

• میزان ثبت‌نام در مدارس ابتدایی اندکی افزایش یافت ولی این افزایش به طور عمده در مقاطع تحصیلی بالاتر مشاهده می‌شد. از نتایج مهم چنین افزایشی، این بود که تعداد افرادی که در سال آخر تحصیلات ابتدایی و سال اول تحصیلات متوسطه اقدام به ترک تحصیل می‌کردند، به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یافت. همچنین نرخ نام‌نویسی مدارس ابتدایی، در مناطق تحت پوشش این طرح، هم در مورد پسران و هم در مورد دختران افزایش یافت.

• بر اساس الگوی دستمزد فعلی در مکزیک و آمارهایی که درباره افزایش تحصیلات در بالا ذکر شد، پیش‌بینی می‌شود که اجرای طرح پروگرسا منجر به افزایش ۸ درصدی در مجموع درآمد مادام‌العمر خانواده‌ها می‌شود؛ چرا که خانواده‌ها در سطوح تحصیلی بالاتر قرار گرفته‌اند و در نتیجه قابلیت رسیدن به درآمد بیشتر را دارند.

• یک طرح جایگزین برای پروگرسا، به این صورت مطرح شد که دولت مکزیک بودجه‌ای برای ساختن مدارس و استخدام کارکنان بیشتر در مناطق محروم کشور اختصاص دهد تا از این طریق مسافت پیموده‌شده توسط دانش‌آموزان برای رسیدن به مدارس کم شود و در نتیجه انگیزه آنها برای حضور در مدارس افزایش یابد. اما ارزیابی‌ها نشان می‌دهد که «رویکرد طرف تقاضا» (تحریک تقاضای ثبت‌نام در مدارس از طریق ارائه پرداخت‌های نقدی مشروط)، تاثیر بیشتری داشته و مقرون به‌صرفه‌تر است.

۲- تغذیه، سلامت و مراقبت‌های بهداشتی:

ارزیابی‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که پروگرسا هم در زمینه استفاده خانواده‌های فقیر از امکانات و خدمات بهداشتی و هم در زمینه ارتقای وضعیت سلامت در سطح جامعه هدف، به موفقیت چشمگیری رسیده که از مصادیق آن، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

• در طول اجرای پروگرسا، میزان استفاده از خدمات بهداشتی در میان خانواده‌های مناطق محرومی که تحت پوشش این طرح قرار داشتند، به طرز چشمگیری افزایش یافت. همچنین میزان واکسیناسیون و میزان سلامت و مراقبت‌های بهداشتی در میان مادران باردار افزایش یافت. بخشی از این افزایش، به حضور خانواده‌ها در جلسات مربوط می‌شد که با عنوان «مشاوره تغذیه» و «مشاوره سلامت» به طور منظم برگزار می‌شد و خانوارها برای دریافت کمک‌هزینه‌های نقدی، ملزم شده بودند در این جلسات شرکت کنند.

• به علت بهبود وضعیت تغذیه و نیز مراقبت‌های بهداشتی نسبت به کودکان خانواده‌های فقیر، سطح سلامت در میان آنها افزایش یافته و به طور مثال در کودکان زیر ۵ سال، میزان ابتلا به بیماری‌های سخت، به طور محسوسی کاهش یافته است.

• در میان نوزادان از ۱۲ تا ۳۶ ماه (در بین خانواده‌های شرکت‌کننده در پروگرسا)؛ شیوع سوء تغذیه کاهش یافته است. بررسی‌های آماری پزشکی نشان دادند که میانگین قد در میان نوزادان یک سانتیمتر افزایش یافته و همچنین ادامه برنامه غذایی آنها به همین نحو باعث افزایش طول عمر ۳ درصدی آنها در آینده می‌شود. از طرفی تحقیقات نشان می‌دهد که داشتن تغذیه مناسب در کودکی، باعث پیشرفت‌های تحصیلی کودکان در آینده می‌شود.

۳- تاثیر مستقیم بر میزان فقر در جامعه و مصرف در خانواده‌ها:

مجموعه کمک‌هزینه‌های نقدی پرداختی در چارچوب طرح پروگرسا، حدوداً برابر با ۲۱ درصد از درآمد کل خانوارهای تحت پوشش این طرح است. در ارزیابی‌ها، هیچ مدرکی دال بر اینکه این کمک‌هزینه‌ها باعث کاهش تلاش‌های کاری یا کاهش در میزان درآمد افراد بزرگسال می‌شود، یافت نشد. هر چند آمار کار کودکان در میان خانوارهای تحت پوشش، به شکل قابل ملاحظه‌ای کاهش یافت. به عبارتی به جز کاهش در درآمد حاصل از کار کودکان، مزایای تعلق‌گرفته به خانواده‌ها باعث افزایش خالص در درآمد آنها شده است. طبق ارزیابی‌های IFPRI، اجرای طرح پروگرسا باعث شده که تعداد خانوارهای زیر خط فقر در مکزیک، بین ۲۰ تا ۳۰ درصد کاهش یابد.

ارتقای کیفی آموزش و پرورش در مناطق محروم؟

نتایج حاصل از ارزیابی‌های مختلفی که از سوی IFPRI در مورد پروژه «پروگرسا» انجام گرفت، بسیار مفصل بود که در بالا به مختصری از آنها اشاره شد [۱]. اما در کل، این طرح در رسیدن به اهداف اصلی خود یعنی کاهش فقر در جامعه و توسعه سرمایه‌گذاری خانوارهای فقیر در زمینه آموزش و نیز بهداشت و سلامت کودکان، بسیار موفق بوده است. به علاوه، از سایر نتایج اجرای این طرح در مناطق فقیرنشین مکزیک، می‌توان به نتایجی همچون بهبود اوضاع زنان در خانواده و جامعه، و نیز بهبود نگرش خانواده‌ها نسبت به تحصیل دختران اشاره کرد. تنها نکته منفی در ارزیابی‌ها، افزایش تنش در جوامعی بود که تنها زیر مجموعه‌ای از خانواده‌های آن در طرح پروگرسا پذیرفته شده بودند.

اگرچه ارزشیابی‌های IFPRI قابل توجه است، اما نمی‌توان تنها به آن متکی بود. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد برخی ابعاد پیشرفت جامعه از طریق برنامه‌هایی همچون پروگرسا امکان‌پذیر نیست. برای مثال این مشاهده

که اجرای این طرح در سطح نمرات و میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تغییری ایجاد نکرده است، این تصور را پیش می‌آورد که برنامه‌هایی نظیر پروگرسا تنها می‌توانند برای یک سری رفتارهای ظاهری مانند ثبت‌نام در مدارس ایجاد انگیزه کنند و نمی‌توانند انگیزاننده دانش‌آموزان برای تلاش بیشتر باشند و کیفیت تحصیل در جوامع فقیر، همچنان وابسته به تلاش‌های آموزش و پرورش برای تربیت دبیران توانمند و ایجاد انگیزه در میان دانش‌آموزان باقی می‌ماند؛ و تا زمانی که خانواده‌ها حق نظر دادن درباره سیستم آموزشی را نداشته باشند، جامعه و والدین مصرف‌کنندگان منفعل خدمات آموزشی باقی می‌مانند.

منبع: povertyfrontiers.org

تهیه و تنظیم: نفیسه هاشم‌خانی